

แนวทางการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ตำบลแหลมผักเบี้ย
อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

A Sustainability development creation of crabs banking Laem Phak
Bia ,Ban Laem ,Phetchaburi Province.

ไกรวัล ขวัญอ่อน (Kraiwan Kwanon)*

พิราพร นุชประเสริฐ (Piraporn Nuchprasert)*

วิภาวี พิทักษ์กมลพันธ์ (Vipavee Pitakkamolphan)*

พรธวัช ขำงาม (Porntawan Kumngam)*

พิทักษ์ ศิริวงศ์ (Phitak Siriwong)**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการแก้ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีปรากฏการณ์วิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2558 ถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นสมาชิกที่ร่วมทำกิจกรรมธนาคารปูม้า ภายในชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และผู้ถูกเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 18 ราย

ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินการของธนาคารปูม้า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนยังขาดจิตสำนึกสาธารณะ และแรงผลักดันจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนจึงจำเป็นต้องหาแนวทาง รวมถึงรวบรวมผู้ที่มีความสมัครใจที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม และพร้อมให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาและอนุรักษ์พันธุ์ปูม้าและทรัพยากรทางประมงที่กำลังจะหมดไป เพื่อชาวบ้านในชุมชนจะได้เข้าใจถึงปัญหาและปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ นำไปสู่ปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่ดีขึ้น เพราะยังนำปูม้ามาฝากให้ธนาคารปูม้ามากเท่าไร ดอกเบี้ย คือ ปูม้าในทะเลจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ และความยั่งยืนสืบเนื่องต่อไป

* นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Students of Requirements for the Degree Master of Business Administration Silpakorn University)

** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(Associate Professor. Faculty of Management Science Silpakorn University)

Abstract

This research was qualitative research. The purposes of this research were to study 1) the problems and difficulties of crabs banking at Laem Phak Bia Community, Amphur Ban Laem, Phetchaburi Province. 2) the sustainability of crabs banking at Laem Phak Bia Community, Amphur Ban Laem, Phetchaburi Province. This research was designed using phenomenal method and the data were collected by in-depth interview during September 1, 2015 to November 1, 2015 through 18 members of the crabs banking.

The result of this study was found that the performance of crabs banking had been rarely success. The reasons : were people in Laem Phak Bia Community was not sympathetic and not realized to social responsibility. Moreover, the government and the private organization did not supported then enough.

By the way, Laem Phak Bia Community needed to find some guidelines and gather some voluntary people to conserve the flower crab and solve the problems. If the people could understand this problems and change to a new attitude. It would become to better life. Because of the amount of flower crabs in the bank leads to great amount of flower crabs in the ocean that seem like the interests of the commercial bank. There would be richness and sustainability in the future.

บทนำ

ปัจจุบันสัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลงเนื่องจากมนุษย์มีการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำมากกว่าอัตราการเจริญเติบโตโดยธรรมชาติ อาทิเช่น การจับสัตว์น้ำขนาดเล็กก่อนถึงขนาดตามความต้องการ ทำให้สัตว์น้ำเหล่านั้นมีอัตราการเจริญเติบโตเป็นพ่อแม่พันธุ์ลดน้อยลง การจับสัตว์น้ำที่เป็นพ่อแม่พันธุ์ที่พร้อมวางไข่ได้ โดยไม่ปล่อยให้สัตว์น้ำเหล่านั้นได้วางไข่แล้วจึงค่อยนำไปใช้ประโยชน์ภายหลัง รวมทั้งการทำการประมงบางชนิด ที่ทำให้ไข่ของสัตว์น้ำติดมากับเครื่องมือประมง และถูกทำลายไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งหากมีการให้ความรู้และการบริหารจัดการที่ดี สัตว์น้ำหรือไข่เหล่านั้นอาจจะได้มีโอกาสวางไข่หรือฟักออกเป็นตัว (ศุภยวีจัยและพัฒนาประมงทะเล ฝั่งอันดามัน (ภูเก็ต), 2555)

สำหรับสถานการณ์ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำนั้นคือปูม้าในท้องทะเลไทย ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญ จากข้อมูลพบว่ามี การนำทรัพยากรปูม้ามาใช้เกินกำลังการผลิตของทะเล (carrying capacity) ถึงร้อยละ 10 และเกินจุดมูลค่าสูงสุดถึงร้อยละ 40 รวมทั้งมีการจับปูม้าขนาดเล็กก่อนถึงขนาดเจริญพันธุ์ขึ้นมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ทำให้ปูม้าที่จะเติบโตเป็นพ่อแม่พันธุ์มีจำนวนที่ลดลง (วิมล จันทโรทัย , 2555) ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยของปูม้าจะแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในทะเลเขตร้อน โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำและชายฝั่ง สำหรับประเทศไทยปูม้าจะอาศัยอยู่ทั้งชายฝั่งอันดามัน และอ่าวไทย เป็นที่นิยมบริโภคโดยทั่วไปทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ในรูปของผลิตภัณฑ์บรรจุกระป๋อง บริโภคสด และแปรรูปแช่แข็ง ซึ่งการแช่แข็งเพื่อการส่งออก คิดเป็นร้อยละ 57.4, 28.0 และ 14.6 ของปริมาณการจับตามลำดับ (กรมประมง, 2547)

ทางชุมชนประมงชายฝั่งในหลายๆ พื้นที่ทั่วประเทศ ได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้ก่อตั้งและดำเนินกิจกรรม “ธนาคารปูม้าชุมชน” เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าให้กับท้องทะเลไทย ด้วยวิธีการง่ายๆ คือ คณะกรรมการชุมชนจะรับบริจาคปูม้าไปจนออกกระดอง ซึ่งเป็นไข่ที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน อาจเกาะติดบริเวณส่วนท้องอวน หรือเครื่องมือประมงอื่นๆ ของสมาชิกชุมชน มาปล่อยในกระชังที่สร้างไว้ในบริเวณชายฝั่ง ถังหรือบ่อพักที่สร้างไว้บริเวณชายหาดหน้าหมู่บ้าน เพื่อให้แม่ปูม้าได้วางไข่ก่อนถูกนำไปขายหรือบริโภค อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ธรรมชาติ และเศรษฐกิจประมงปูม้าอย่างมหาศาล โดยรูปแบบการดำเนินกิจกรรมจะมีรายละเอียดจะแตกต่างกันไปตามข้อตกลงของสมาชิกชุมชนแต่ละพื้นที่ (สุภาภรณ์ อนุชिरาชีวะ, 2555) ทางชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ก็ได้มีการจัดตั้ง “โครงการธนาคารปูม้า” ขึ้นเช่นกัน ตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม 2551 มีสมาชิกทั้งหมด 18 คน โดย คุณพลอย ดวงจันทร์ ทำหน้าที่รับผิดชอบและดูแลโครงการ (สำนักงานเกษตรบ้านแหลม. : ออนไลน์)

สำหรับผลงานวิจัยที่ผ่านมา นั้น เป็นการวิจัยที่รวบรวมและแสดงให้เห็นถึงปัญหาของชาวประมงปริมาณปูม้าที่ลดลง ความสูญเสียและผลได้ทางการเงินจากการเลี้ยงปูม้าไปจนออกกระดอง ซึ่งพบว่า การดำเนินงานธนาคารปูของชาวประมง และการนำปูม้าไปจนออกกระดองมาฝากไว้ เพื่อให้ปล่อยไข่ จะทำให้แม่ปูสูญเสียน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 39.88 กรัม ซึ่งคิดเป็นรายได้เฉลี่ยที่สูญเสียไปตัวละ 7.18 บาท กรณีที่เลี้ยงลูกปูมาเติบโตจนได้ขนาดเล็กที่สุดที่มีไข่นอกกระดอง คือ ขนาด 8.73 เซนติเมตร หากปล่อยให้ลูกปูมาเติบโตต่อไปอีก 124 วัน หรือประมาณ 4 เดือน จะทำให้มูลค่าของลูกปูที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากแม่ปูม้า 1 ตัวเท่ากับ 95.47 190.94 286.40 381.87 และ 477.37 บาท ตามลำดับ (รัตนาวลี พูลสวัสดิ์ และคณะ. 2551)

นอกจากนี้ปัญหาที่ชาวประมงพบมากที่สุด คือ ปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศ และปัญหาต้นทุนในการทำ การประมง ชาวประมงมีการรับรู้ข่าวสารอยู่ในระดับต่ำ โดยแหล่งข่าวสารที่ได้ส่วนมากมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวประมงส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรปูม้าแต่มีแนวโน้มปฏิบัติตาม มาตรการต่างๆ อยู่ใน ระดับต่ำ มาตรการการปล่อยปูไปจนออกกระดองเป็นมาตรการที่ชาวประมงเห็นด้วยมากที่สุด แต่ไม่เห็นด้วยกับการ กำหนดปริมาณการจับปูม้า มาตรการที่ชาวประมงเห็นว่าเหมาะสมเป็นอันดับแรกในการจัดการทรัพยากรปูม้า คือ มาตรการปล่อยปูม้าที่มีไข่นอกกระดอง อันดับสองคือโครงการธนาคารปูม้า และเห็นว่าหน่วยงานที่เหมาะสมที่สุดในการดูแลทรัพยากรปูม้าคือกรมประมง (นิภา กุลานูจาโร และคณะ. 2550)

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึง “แนวทางการสร้างความยั่งยืนของ กิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” เพื่อวิจัยหาข้อสรุปเกี่ยวกับทัศนคติ และแนวทางการปฏิบัติ รวมถึงผลลัพธ์ของสมาชิกในชุมชน ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม เพื่อนำข้อสรุปการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมให้มีความยั่งยืน และเผยแพร่สู่บุคคลที่มีความสนใจ หรือชุมชนชาวประมงอื่นที่ต้องการจะจัดทำกิจกรรมธนาคารปูม้า ด้วย เพื่อช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล และสืบสานความมีจิตสำนึกที่ดีให้เติบโตในสังคมและชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

สำหรับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้รวบรวมเอกสารและสรุปเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory)
3. แนวความคิดด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
4. กิจกรรมธนาคารปูม้าชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (1998) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เกิดมาจากการเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ของเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีวิทยากรหรือผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรสู่ผู้เรียนแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน และผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำอันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง (พลวัตรของการเรียนรู้) การเรียนรู้ลักษณะนี้จึงย้าถึงลักษณะทางสังคมของการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกทางได้แก่ การพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้

Kolb (1994) กล่าวถึง แบบจำลองที่ยึดทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (The Experimental Learning Style) โดยการมองการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นวัฏจักร 4 ขั้น คือ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete Experience: CE) การสังเกตไตร่ตรอง (Reflective Observation: RO) การสรุปเป็นแนวคิดนามธรรม (Abstract Conceptualization: AC) และการทดลองปฏิบัติจริง (Active Experimentation: AE) กรมวิชาการ (2546) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่

1. ประสบการณ์ (Experience) วิทยากรช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนา เป็นองค์ความรู้
2. การสะท้อนความคิดและถกเถียง (Reflect and Discussion) เป็นขั้นตอนที่วิทยากรจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรียนรู้กันและกัน

3. เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) เป็นขั้นตอนการสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มและวิทยากรเป็นฝ่ายช่วยเติมแต่งให้สมบูรณ์

4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experience) คือการที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง องค์ประกอบเหล่านี้กรมวิชาการได้สรุปเป็นแผนภูมิไว้

2. ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory)

Albert Bandura (1962 - 1986) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าของตนเอง เดิมใช้ชื่อว่า "ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม" (Social Learning Theory) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อทฤษฎีเพื่อความเหมาะสมเป็น "ทฤษฎีปัญญาสังคม" ทฤษฎีปัญญาสังคมเน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) เกิดจากการที่บุคคลสังเกตการกระทำของผู้อื่นแล้วพยายามเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมเราสามารถพบได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การออกเสียง การขับรถยนต์ การเล่นเกมกีฬาประเภทต่างๆ เป็นต้น

ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยการสังเกต

1. ขั้นให้ความสนใจ (Attention Phase) ถ้าไม่มีขั้นตอนนี้ การเรียนรู้ก็จะไม่เกิดขึ้น เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนให้ความสนใจต่อตัวแบบ (Modeling) ความสามารถ ความมีชื่อเสียง และคุณลักษณะเด่นของตัวแบบจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจ

2. ขั้นจำ (Retention Phase) เมื่อผู้เรียนสนใจพฤติกรรมของตัวแบบ จะบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ไว้ในระบบความจำของตนเอง ซึ่งมักจะจดจำไว้เป็นจินตภาพเกี่ยวกับขั้นตอนการแสดงพฤติกรรม

3. ขั้นปฏิบัติ (Reproduction Phase) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลองแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ซึ่งจะส่งผลให้มีการตรวจสอบการเรียนรู้ที่ได้จดจำไว้

4. ขั้นจูงใจ (Motivation Phase) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นแสดงผลของการกระทำ (Consequence) จากการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ถ้าผลที่ตัวแบบเคยได้รับ (Vicarious Consequence) เป็นไปในทางบวก (Vicarious Reinforcement) ก็จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากแสดงพฤติกรรมตามแบบ ถ้าเป็นไปในทางลบ (Vicarious Punishment) ผู้เรียนก็มักจะงดเว้นการแสดงพฤติกรรมนั้น

หลักพื้นฐานของทฤษฎีปัญญาสังคม มี 3 ประการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยทั้งกระบวนการทางปัญญา และทักษะการตัดสินใจของผู้เรียน

2. การเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ ระหว่าง ตัวบุคคล (Person) สิ่งแวดล้อม (Environment) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกัน

3. ผลของการเรียนรู้กับการแสดงออกอาจจะแตกต่างกัน สิ่งที่เรียนรู้แล้วอาจไม่มีการแสดงออกก็ได้ เช่น ผลของการกระทำ (Consequence) ด้านบวก เมื่อเรียนรู้แล้วจะเกิดการแสดงพฤติกรรมเลียนแบบ แต่ผลการกระทำด้านลบ อาจมีการเรียนรู้แต่ไม่มีการเลียนแบบ

3. แนวความคิดด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บทความ “The Tragedy of the Commons” ของ Garrett Hardin (1984 : 84-96) ได้กล่าวถึง สถานการณ์ที่ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการนำทรัพยากรมาใช้เพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการที่มีอย่างไม่จำกัดของมนุษย์ ในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด

โดยเมื่อทุกคนถือว่าทรัพยากรเป็นของส่วนรวม (Common Resources) จึงพยายามทุกวิถีทางในการครอบครองและตัดวงจรประโยชน์จากทรัพยากรให้ได้มากที่สุด อย่างเช่น กรณีของทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนนำสัตว์เข้ามาเลี้ยงในพื้นที่ได้อย่างเสรี และมีอิสระในการกอบโกยทรัพยากร ประกอบกับไม่มีกฎเกณฑ์ในการใช้ ทุกคนต่างเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ จึงเพิ่มจำนวนสัตว์เลี้ยงมาขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดเกิดโศกนาฏกรรมของการใช้ทรัพยากร ร่วมกันที่มีจำกัดขึ้น เมื่อหญ้าในทุ่งหญ้าได้หมดไปจากการขาดระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทางรอดสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การสร้างแรงจูงใจให้ต่างฝ่ายต่างกระทำร่วมกันด้วยความเห็นพ้องต้องกันในการบังคับควบคุม (Mutual Coercion) การใช้พื้นที่ตามกฎระเบียบ หรือกรรมสิทธิ์ที่ตกลงร่วมกัน กระทั่งนำมาสู่การดูแลจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

4. กิจกรรมธนาคารปูม้าชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ตำบลแหลมผักเบี้ยเป็น 1 ใน 10 ตำบลที่อยู่ในอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และเป็นตำบลที่อยู่ด้านทิศใต้สุดของอำเภอบ้านแหลม สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในตำบลแหลมผักเบี้ยก็คือ แหลมหลวง ซึ่งเป็นแหลมยื่นออกจากฝั่งไปในทะเล โดยจะแยกระหว่างหาดทรายกับหาดโคลนออกจากกัน โดยทิศเหนือจะเป็นหาดโคลน ด้านทิศใต้เป็นหาดทราย สำหรับหาดทรายในตำบลแหลมผักเบี้ยนั้นเป็นหาดทรายจุดแรกของอ่าวไทยด้านซีกใต้ สืบเนื่องจากการไหลลงของน้ำจืดจากปากแม่น้ำลงสู่อ่าวไทยของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเพชรบุรี เมื่อตะกอนลงสู่ทะเลจึงทำให้น้ำทะเลในช่วงนี้มีความขุ่นสูง จึงทำให้เป็นหาดโคลน แหลมหลวงจึงเหมาะแก่การศึกษาระบบนิเวศได้ทั้ง 2 ระบบ ที่อยู่ในแหลมเดียวกัน ทำให้ที่นี่เป็นที่ๆอุดมสมบูรณ์ที่หนึ่ง

ธนาคารปูม้าแหลมผักเบี้ย สถานที่อนุบาลพันธุ์ปูม้า เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและผู้ใหญ่ในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปูให้มีความหนาแน่นรองรับอาชีพประมงของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว จะได้มีปูมารับประทานกัน ทั้งยังเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับปูม้าและสัตว์น้ำอื่นๆ สำหรับผู้ที่สนใจอยากหาความรู้สามารถเยี่ยมชมได้ พร้อมทั้งยังมีวิทยากรคอยแนะนำให้ความรู้ โดยโครงการธนาคารปูม้าได้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่วันที่ 9 กรกฎาคม 2551 ตั้งอยู่ที่ 77/2 หมู่ที่ 1 ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และมีสมาชิกทั้งหมด 18 คน โดย คุณพลอย ดวงจันทร์ ทำหน้าที่รับผิดชอบและดูแลโครงการ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

งานวิจัยหัวข้อ “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม” (สิทธิชัย ต้นศรีสกุล, 2553) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม มีรายละเอียดดังนี้ 1.ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่าง

ยั่งยืนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามี 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านธุรกิจชุมชน 2) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสังคม 3) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ของการพัฒนาชุมชนไม่ให้เกิดความยั่งยืน มี 8 ประเด็น ได้แก่ 1) ขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง 2) ขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างจริงจัง 3) ขาดผู้รับช่วงความต่อเนื่องของกิจกรรม 4) จิตสำนึกร่วมของชาวบ้านยังไม่เพียงพอ 5) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมนั้น 6) ขาดผู้นำ ที่เข้มแข็ง หรือไม่มีแนวคิดในการพัฒนา 7) ขาดเงินทุนในการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม และ 8) ขาดความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ

งานวิจัยหัวข้อ “การเลี้ยงปทุมมาในคอกแบบชุมชนมีส่วนร่วมในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี” (กานดา คำชูและคณะ. 2551) เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักวิจัย ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโดยเก็บข้อมูลของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการด้วยการสอบถาม จำนวน 18 คน แบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิง สมาชิกมีอายุระหว่าง 20 ปีขึ้นไป โดยส่วนใหญ่อายุมากกว่า 30 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถม

ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการเลี้ยงปทุมมาในคอกนั้น ส่วนใหญ่เป็นความต้องการของตนเอง และความคาดหวังในความสำเร็จและพัฒนาเป็นอาชีพของโครงการนี้เท่ากับร้อยละ 100 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า จากระยะเวลาดำเนินโครงการ 1 ปี สมาชิกยังรวมกลุ่มทำงานไม่เข้มแข็ง ยังแยกแยะระหว่างภาระกิจส่วนตัวกับการเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่ได้ ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จอย่างที่คาดหวังไว้

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Method) โดยอาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interivew)
2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สมาชิกในชุมชน จำนวน 5 ท่าน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมธนาคารปทุมมา ภายในชุมชนตำบลแหลมผัก
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาจากสมาชิกที่ร่วมในกิจกรรมธนาคารปทุมมา ภายในชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย ที่ตั้ง 77/2 หมู่ที่ 1 ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่ กันยายน 2558 – ตุลาคม 2558

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ สร้างแนวคำถามโดยผู้ทำวิจัยเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด (Open ended question) มีการเปิดกว้างในการตอบคำถาม ภายหลังการสร้างคำถาม ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแนวคำถามว่ามีความเหมาะสมและครอบคลุมกับเนื้อหาการวิจัย
2. การสังเกต การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสัมภาษณ์

3. เครื่องมือสำหรับบันทึกภาพและบันทึกเสียง เพื่อให้สะดวกและรวดเร็วต่อการศึกษา และสามารถนำมาถอดความเพิ่มเติม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ

4. เครื่องบันทึกข้อมูลภาคสนาม เช่น สมุดบันทึกภาคสนาม ปากกา ดินสอ

โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งกำหนดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ กันยายน 2558 -ตุลาคม 2558

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา คือ กิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ยตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1.1 การสัมภาษณ์

1.1.1 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic Inquiry) สื่อสาร พูดคุย และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมธนาคารปูม้า

1.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์เตรียมแต่จุดมุ่งหมายไว้แล้ว ใช้วิธีการสนทนาซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยผู้สัมภาษณ์ต้องพยายามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกว่ามีบรรยากาศที่เป็นกันเอง และอาจมีการป้อนคำถามนำบ้าง

1.2 การสังเกต

1.2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีที่ผู้วิจัยต้องเข้าไปมีส่วนร่วม สังเกตถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสัมภาษณ์ การสื่อสารและพฤติกรรมการแสดงออก เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจสถานการณ์และมุมมองต่างๆ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปูม้า กิจกรรมธนาคารปูม้า และแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งที่ปรากฏในบทความทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ

การตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลผู้วิจัย ตรวจสอบจากหลายแหล่งข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลที่ทำการบินที่ขณะเก็บรวบรวม คือข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง และข้อมูลจากสมุดบันทึกภาคสนาม ส่วนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งหมด 2 ด้าน การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคน จะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยการเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนการใช้ผู้วิจัยคนเดียวทั้งหมด ซึ่งจะสร้างความแน่ใจได้ดีกว่าผู้วิจัยเพียงคนเดียวมาก และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเก่า เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้มีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ตลอดการรวบรวมข้อมูล มีการถอดเทป สัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (transcribed verbatim) และวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกันเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้สัมภาษณ์มา หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาเชื่อมโยง จัดร่วมส่วนต่างๆเข้าด้วยกัน และจัดเป็นกลุ่มๆหรือเป็นเรื่องๆ ตามความสัมพันธ์ของข้อมูลที่มีต่อกันหรือมีความหมายเหมือนกัน และแสดงเนื้อหาด้วยการ บรรยายเชิงพรรณนาโดยสรุปเรียบเรียงเป็นคำบรรยายในแต่ละเรื่อง โดยตีความและกลั่นเอาความหมายหลักๆของเรื่องนั้นๆ ทั้งหมดเพื่อวิเคราะห์และบูรณาการเพื่อหาคำตอบหรือข้อสรุปของงานวิจัยในครั้งนี้

ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยแนวทางการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมและแนวทางการทำธนาคารปูม้าให้มีความยั่งยืนและประสบความสำเร็จ รวมทั้งมุมมองของชาวบ้านที่มีต่อกิจกรรม ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลโดยในส่วนของผลการศึกษาระบุว่าแบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแบ่งเป็น 1.ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการทำกิจกรรมธนาคารปูม้า 2.แนวทางการสร้างความยั่งยืนในการทำธนาคารปูม้า ตามแนวคิดของชาวบ้าน โดยนำผลสัมภาษณ์มาศึกษาตามวัตถุประสงค์พบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

1.1 ที่มาของธนาคารปูม้าตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

โครงการกิจกรรมธนาคารปูม้าตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2551 โดยคุณสมควร น้อยแสง เข้ามาช่วยพัฒนาและให้ความรู้กับชาวประมงในพื้นที่ เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการเพิ่มปริมาณปูม้า ที่ลดปริมาณลงจนถึงขั้นวิกฤต เนื่องจากประสบปัญหา การทำประมงพาณิชย์ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ชาวประมงสามารถทำประมงได้อย่างเสรี ไม่มีข้อห้าม หรือกฎเกณฑ์ที่เข้มงวดจากรัฐบาล

โครงการกิจกรรมธนาคารปูม้า นอกจากจะมีกิจกรรมหลักๆ คือการเพิ่มจำนวนปูม้าแล้ว ทางโครงการยังเปิดให้บุคคลที่สนใจทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามาศึกษา ดูงานภายในธนาคารปูม้าอีกด้วย ทำให้ธนาคารปูม้าดำเนินโครงการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

1.2 วิธีการในการทำธนาคารปูม้า

วิธีการทำธนาคารปูม้า คือ การทำกิจกรรมหนึ่งๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือของชาวประมงภายในพื้นที่ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในการรวบรวมและบริจาคปูม้าที่มีไข่แก่ติดบริเวณหน้าท้อง ซึ่งติดมากับอวนปูของชาวประมงที่ได้จากการออกไปทำประมงในแต่ละครั้ง มาใส่ไว้ในถังน้ำในโรงเรือน ที่ทางธนาคารปูม้าได้จัดเตรียมไว้ให้ทั้งหมด 35 ถัง ในอัตราส่วน 1 ถัง ต่อแม่ปูม้า 1 ตัว จนเมื่อแม่ปูม้าไข่ไข่ออกจากหน้าท้องแล้ว จึงจะสามารถนำแม่ปูไปขายได้ ไข่ที่ติดอยู่กับแม่ปูม้าจะฟักตัวเป็นตัวอ่อนระยะโซเอีย (zoea) และกินอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติหลังจากที่ถูกปล่อยลงสู่ชายฝั่งทะเล จนเติบโตเป็นปูม้าขนาดใหญ่

ต่อไป ไช้ของปทุมมาสามารถแบ่งได้เป็น 4 ระยะหลักๆ ได้แก่ 1. ไช้สีส้ม-เหลือง จะมีอัตราการฟักของไช้มากที่สุดถึงร้อยละ 88.17 2. ไช้สีน้ำตาล ร้อยละ 84.94 3. ไช้สีเทา ร้อยละ 66.12 4. ไช้สีดำ ร้อยละ 65.23 ซึ่งมีอัตราการฟักน้อยที่สุด เนื่องจากว่าผนังของไช้บอบช้ำ ดังนั้นการลำเลียงแม่ปุ๋มมายังถึงฟักเลี้ยง จึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันไม่ให้ไช้บอบช้ำและอาจทำให้แม่ปุ๋มเกิดความเครียด

1.3 สาเหตุในการทำกิจกรรมธนาคารปุ๋ม

เนื่องจากว่าสมัยก่อนการทำประมงภายในตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีเพียงแค่กลุ่มชาวบ้าน และเรือประมงขนาดเล็ก แต่ในปัจจุบันมีเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่เริ่มหันมาจับปทุมมามากขึ้น ทำให้เกิดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม คิดแค่เพียงจะเก็บเกี่ยวจากธรรมชาติแต่ไม่อนุรักษ์ ปริมาณของปทุมมาในทะเลจึงลดปริมาณลงจนอยู่ในขั้นวิกฤต จนขาดแคลนปทุมมาเพื่อนำไปส่งขายในท้องตลาด ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านภายในพื้นที่

ทางบุคคลที่เกี่ยวข้องจึงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และร่วมกันก่อตั้งธนาคารปุ๋มขึ้นในปี พ.ศ. 2551 จนประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2553 ปริมาณของปทุมมามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จากที่เคยวิกฤตก็เริ่มดีขึ้น ชาวบ้านสามารถจับปทุมมาได้ปริมาณที่มากขึ้นกว่าปกติ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมธนาคารปุ๋มนี้ได้รับความช่วยเหลือทั้งจากกรมประมงและศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี ในการให้คำปรึกษาและส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาประเมินกิจกรรมการฟักไช้ของแม่ปุ๋มที่ทางชุมชนได้ดำเนินไปว่ามีอัตราการรอดของไช้ที่ฟักเป็นตัวอ่อนปทุมมาไม่น้อยเท่าไร

1.4 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการทำกิจกรรมธนาคารปุ๋ม

1. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 ปัญหาน้ำมันจากเรือ

ปัจจุบันการทำประมง ในส่วนของเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ไม่สามารถจัดระเบียบคลอง ในส่วนที่เรือเข้ามาจอดเทียบท่าได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจากเรือประมงพาณิชย์ทุกลำจะติดเครื่องตลอดเวลา และมีการถ่ายน้ำห้องเรือออกมา ซึ่งน้ำห้องเรือที่ถ่ายออกมาสู่ทะเลนั้นเต็มไปด้วยน้ำมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลที่มีเรือประมงพาณิชย์จำนวนมากจอดเทียบท่า น้ำมันที่ถูกถ่ายออกมาจากห้องเรือมีการแผ่ขยายเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่ออัตราการรอดและการเจริญเติบโตของลูกปทุมมา อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย

1.2 ปัญหาด้านขยะ

เนื่องจากเกิดปริมาณขยะในชุมชนจำนวนมาก ส่งผลให้สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในทะเลเผชิญกับภาวะเสี่ยงอันตราย ซึ่งทางชุมชนพยายามแก้ไขในส่วนนี้อยู่ แต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดมาจากลูกเรือที่เข้ามาทำงานซึ่งเป็นทั้งแรงงานชาวพม่า และชาวเขมร

2. ปัญหาด้านความร่วมมือ

จากการสัมภาษณ์การทำกิจกรรมธนาคารปุ๋มภายในตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ปัญหาสำคัญอันดับแรก คือ สมาชิกในชุมชนขาดความสามัคคี เนื่องจากการขอรับบริจาคแม่ปุ๋ม กล่าวคือ แม่ปุ๋ม 1 ไช้ฝ้า 1 ตัวต่อเรือ 1 ลำ ซึ่งบางครั้งแม่ปุ๋มที่ได้มาก็มีสภาพอ่อนแอ ทำให้แม่ปุ๋ม

เกิดความเครียดและเชื้อไข่ออกก่อนกำหนด ทำให้ไขเหล่านี้ไม่สามารถฟักตัวได้ นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียกประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียด ก็ไม่ได้การตอบรับจากคนในชุมชนได้ดีเท่าที่ควร

ในการทำธนาคารปูม้ายังต้องทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ และเวลา เนื่องจากบางครั้งได้รับผลกระทบจากธรรมชาติ ทำให้เวลาที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมในแต่ละวันนั้นแตกต่างกันไป คนที่มีหน้าที่ดูแลจึงต้องค่อนข้างมีเวลาว่างพอสมควร ดังนั้นจึงมีผู้สมัครใจมาทำเพียงเล็กน้อย รวมถึงยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรม แต่พูดจาเสียดสี ทำให้เกิดการบั่นทอนกำลังใจอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีการขโมยปูที่อยู่ในถังไปขาย ผู้เกี่ยวของในพื้นที่ และหน่วยงานราชการก็ไม่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเงินทุน ซึ่งชาวบ้านจะต้องนำเงินของตนเองมาซื้ออาหารเลี้ยงปูและเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในหอดูแลปูรวม รวมถึงค่าใช้จ่ายภายในธนาคาร ทำให้ทั้งผู้นำและสมาชิกเองขาดกำลังใจในการทำธนาคารปูม้า

3. ปัญหาด้านปัจจัยทางธรรมชาติ

3.1 การปล่อยน้ำจืดในช่วงฤดูฝน

ในช่วงปลายฤดูฝน ตั้งแต่เดือนตุลาคม จนถึงเดือนธันวาคมของทุกปี ทางกรมประมงจะมีการปล่อยน้ำจืด ทั้งจากแก่งกระจาน แม่กลอง และมหาชัย ออกมาเพื่อระบายน้ำลงสู่ทะเล ทำให้น้ำจืดส่วนมากลงมาปนกับน้ำเค็ม ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของตัวอ่อนของสัตว์น้ำทางทะเล เช่น ลูกปูม้าที่มีการปล่อยลงสู่ทะเล

3.2 การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ

จากที่กล่าวข้างต้นว่า ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมที่จะสามารถปล่อยลูกปูม้าไปสู่ทะเลนั้นจะมีช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป เนื่องจากว่าระดับน้ำทะเลขึ้น-ลงไม่แน่นอน ทำให้การดำเนินกิจกรรมมีความยืดหยุ่นทางเวลาค่อนข้างสูง

2. แนวทางในการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2.1 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและประโยชน์ที่ได้รับหลังจากการทำกิจกรรมธนาคารปูม้า

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้อย่างชัด คือปริมาณปูม้า ที่เพิ่มขึ้นจากเมื่อก่อนเมื่อปริมาณปูม้าเพิ่มขึ้น ก็ทำให้ชาวบ้านในชุมชน ไม่ต้องเลิกทำประมง อีกทั้งยังเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมงด้วยทำให้ชาวบ้านสามารถใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้อย่างพอเพียง นอกจากนี้ชาวบ้านยังไม่ต้องออกเรือไปไกลเพื่อหาปู ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยลดต้นทุนด้านค่าน้ำมันลง การทำธนาคารปูม้านอกจากจะช่วยเหลือชาวประมงในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์พันธุ์ปูม้าและรักษาอาชีพประมงให้เห็นกันสืบต่อไป

2.2 แนวทางในการสร้างความยั่งยืนให้แก่โครงการธนาคารปูม้า

2.2.1 การสร้างจิตสำนึกในแก่ชาวบ้านในชุมชน สอนการทำธนาคารปูม้าด้วยตนเอง โดยไม่ผ่านชุมชน โดยยึดหลักคำว่า ชุมชนมีส่วนร่วม กล่าวคือการทำที่ชาวบ้านในชุมชนรู้จักที่จะช่วยเหลือตนเองดูแลซึ่งกันและกัน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ดังคำที่ว่า “ ฟื้นฟู คู่อนุรักษ์ รู้จักใช้ อย่างยั่งยืน ” หากมนุษย์เอาแต่เก็บเกี่ยวจากธรรมชาติ แล้วไม่รู้จักที่จะคืนกลับ ธรรมชาติเหล่านั้นก็จะหมดไป

2.2.2 การทำให้กิจกรรมธนาคารปูม้า เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ เพื่อเผยแพร่วิธีการช่วยอนุรักษ์พันธุ์ปูม้า และความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้สนใจหรือชาวบ้านชุมชนอื่นๆ

สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของกลุ่มชาวบ้านที่ร่วมกันทำกิจกรรมธนาคารปูม้า ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งทุกคนต่างมองเห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จับแม่ปูม้าไข่ฝามาขาย ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลหมดไป นอกจากนี้ ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ในด้านทุนทรัพย์หรือ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

2. แนวทางในการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

การที่กิจกรรมธนาคารปูม้าจะมีความยั่งยืนนั้น ต้องเริ่มจากทุกคนในชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อที่จะอนุรักษ์และเพิ่มจำนวนปูม้าที่กำลังจะหมดไป โดยไม่เกี่ยวว่าจะเป็นเรื่องของส่วนตนหรือส่วนรวม พร้อมทั้งจัดให้มีหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้และให้การสนับสนุน เพื่อที่โครงการนี้จะดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาให้กิจกรรมธนาคารปูม้าเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทะเล ให้กับเด็กๆ ในชุมชน รวมถึงผู้ที่มีความสนใจได้เข้ามาเก็บเกี่ยวความรู้ สร้างกิจกรรมเพื่อปลูกฝังการเสียสละ การตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรมากเกินไป

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ตรงกับ ทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Learning Theory) ของ Albert Bandura (1962 - 1986) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้น หลักพื้นฐานของทฤษฎีปัญญาสังคม มี 3 ประการ คือ 1. กระบวนการเรียนรู้ต้องอาศัยทั้งกระบวนการทางปัญญา และทักษะการตัดสินใจของผู้เรียน 2. การเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ ระหว่าง ตัวบุคคล (Person) สิ่งแวดล้อม (Environment) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีอิทธิพลต่อกันและกัน 3. ผลของการเรียนรู้กับการแสดงออก อาจแตกต่างกัน ซึ่งในกิจกรรมธนาคารปูม้า ชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย ควรมีการนำทฤษฎีนี้เข้าไปใช้โดยชาวบ้านในชุมชนต้องมีความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา มีการเรียนรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่เรามีและที่กำลังจะหมดไป ความเสี่ยงและผลลัพธ์ที่ทุกคนในชุมชนจะได้รับ ชาวบ้านในชุมชนจะได้เข้าใจถึงปัญหาและปรับเปลี่ยนมุมมอง วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้ดีขึ้น เพราะหากยิ่งฝากปูม้ามากเท่าไร ดอกเบี้ยก็คือนปูม้าในทะเล เพื่อให้ทะเลมีความอุดมสมบูรณ์และมีความยั่งยืนในการทำธนาคารปูม้า

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มชาวบ้านชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี เห็นความสำคัญของกิจกรรมธนาคารปูม้า แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ชาวบ้านบางส่วนมองว่ากิจกรรมธนาคารปูม้า นี้อาจต้องใช้ระยะเวลา และยิ่งขาดแรงจูงใจ ดังนั้นผู้วิจัยเสนอแนะว่า ทางธนาคารปูม้าควรเร่งจัดหาหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยสนับสนุนและสร้างกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในชุมชนและเด็กรุ่นหลังต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกิจกรรมธนาคารปูม้า ภายในชุมชนตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาในลักษณะเดียวกัน กับชุมชนต่างๆ ในพื้นที่อื่นที่ทำกิจกรรมธนาคารปูม้าหรือผู้ให้ข้อมูลหลักอื่นๆที่มีความเกี่ยวข้อง
2. การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาประเด็นแนวทางการสร้างความยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ผู้สนใจอาจนำไปต่อยอดในเรื่อง การสร้างจิตสำนึกสาธารณะในสังคมไทยหรือศึกษาวิธีแก้ไขอุปสรรคในการทำกิจกรรมธนาคารปูม้าอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เกื้อ วงศบุญสิน. (2538). “ประชากรกับการพัฒนา.” พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราตรี ภารา. (2540). “ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.” กรุงเทพมหานคร. อักษรพัฒนา.

ชาย โพลิตา. (2549). “ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.” กรุงเทพมหานคร. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัชชาภิญญ์ วิรัตน์ชัยวรรณ. (2558). “ทฤษฎีการเรียนรู้.” เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/386486>

ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2551). “วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.” ครั้งที่ 2. นครราชสีมา. ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย และ ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ทิตนา แคมมณี. (2550). “การสอนจิตวิทยาการเรียนรู้ เรื่องศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.” พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. (2555). “การเรียนรู้เพื่อจิตสำนึกเรื่องน้ำบทที่ 2.” เข้าถึงเมื่อ 8 กันยายน. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/435729>

บริหารการศึกษากลุ่มดอนทอง52. “จิตวิทยาการศึกษา.” เข้าถึงเมื่อ 9 กันยายน 2558. เข้าถึงได้จาก <http://dontong52.blogspot.com/>

- ประดินันท์ อูปรมัย . (2540). “เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 4 มนุษย์กับการเรียนรู้.” พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช: 117 - 155.
- พรรณี ชูทัย เจนจิต . (2538). “จิตวิทยาการเรียนการสอน.” พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ. บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์จำกัด.
- สธัญ ภู่ง. (2555). “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://164.115.40.109/Web_Bmamedia/downloads/research/test5.pdf
- สาธาณสุข, กระทรวง.กรมสุขภาพจิต. (2544). “คู่มือฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม.” พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: วงศ์กมล โปรดักชั่น จำกัด.
- สุภาภรณ์ อนุชิราชีวะ . (2555). “ธนาคารปูม้าชุมชน: นวัตกรรม และภูมิปัญญาในการฟื้นฟูทะเลไทยของชาวประมงพื้นบ้าน.” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 5 กันยายน 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9550000074417>
- สำนักงานและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง. (2555). “สรุปผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาตามแผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย ปีงบประมาณ 2555 หน่วยงาน ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลฝั่งอันดามัน (ภูเก็ต) กิจกรรมการจัดตั้งธนาคารสัตว์น้ำชุมชน.” [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 2 กันยายน 2558. เข้าถึงได้จาก <http://www.platalay.com/result/result083.php>
- อัจฉรา ธรรมาภรณ์ . (2531). “จิตวิทยาการเรียนรู้.” ปัตตานี. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.